

УДК 339.92

О. М. ЗАМОРА

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Розглянуто сучасний стан розвитку транскордонного співробітництва в Україні (на прикладі Сумської області) та місце регіональних органів влади в цьому процесі.

The article is devoted to the issues of crossborder cooperation development nowadays using the Sumy region example, and also to the role of regional authorities within that process.

“Політика тягне на Захід, економіка – до Росії, а Україна стоїть на місці”, – ці слова науковця В. Головка [1, с. 66] були актуальними у 2002 р. і лишилися такими у 2008 р. Стрімке розширення кордонів Європейського Союзу вимагає все більшої уваги українського суспільства та влади нашої держави до вирішення пріоритетного питання зовнішньої політики України – євроінтеграції. Як один із допоміжних інструментів цього шляху транскордонне співробітництво набуває все більшої актуальності. Такий вид співпраці з найбільшим східним географічним сусідом України – Російською Федерацією повинен розглядатися керівниками нашої країни не лише як банальний вирівнювач економічного та соціального розвитку на периферійних територіях прикордонних регіонів сусідніх держав. Потрібно культивувати на всіх владних рівнях розуміння потенціалу застосування європейських стандартів та механізмів при розбудові транскордонного співробітництва як одного з кроків у напрямку європейської інтеграції. Проте одного розуміння недостатньо, виклики часу показують, що на місцях необхідні і спеціально підготовлені спеціалісти, які б працювали конкретно в сфері транскордонного співробітництва і володіли відповідними навичками та знаннями.

Проблеми транскордонного співробітництва розглядають у своїх працях П. Беленький, М. Лендьел, Н. Луцишин, Ю. Макогон, Н. Мікула, К. Куцаб-Бонк, Т. Терещенко та ін. Однак науковці говорять про необхідність, потенціал і практичні приклади успіху транскордонного співробітництва, майже оминаючи питання крайньої потреби в забезпеченні розвитку транскордонного співробітництва як кадрово, інституційно, так і інформаційно. Особливо теоретично та методологічно “непідкріпленим” у цьому ключі залишається східний кордон України. Дуже мало публікацій про окремі регіони країни, які є унікальними за своїм виробничим потенціалом та пов’язаними з цим специфічними проблемами.

Це дослідження зорієнтовано на аналіз передумов та перспектив розвитку транскордонного співробітництва на східному кордоні України на прикладі Сумської області, із наголошенням на ролі та проблемах регіональних органів влади в контексті розбудови транскордонної співпраці з Російською Федерацією.

Курська область Росії завжди посідала і посідає особливе місце в ділових і економічних зв’язках Сумської області як її найближчий сусід і економічний партнер.

Відтак, логічним закріпленням історично-географічної, а отже, і соціально-економічної близькості стало створення в 2007 р. євро регіону “Ярославна”, що став сьомим євро регіоном, створеним за участю областей України, і третім – саме на українсько-російському напрямку. В Європі тепер функціонує близько 120 євро регіонів. Досвід Європи, яка розширюється, свідчить про конструктивну роль євро регіонів у процесах соціально-економічного розвитку прикордонних територій. Досвід західних областей України також на практиці показує позитивні результати співпраці в рамках транскордонних угод, зокрема євро регіонів, як найвищої форми транскордонного співробітництва, але, на відміну від тенденцій на західному кордоні України з Європою, будуючи перспективи співробітництва в напрямку східного сусіда – Росії, слід зважати на деякі чинники, а саме [2, с. 156]:

1) нещодавня ідентичність соціально-економічних комплексів прикордонних регіонів України та Росії, яка вилілася в налагоджені багаторічні економічні та соціальні зв'язки;

2) близький за базовими характеристиками торговельно-економічний потенціал кожного з сусідів;

3) завдання транскордонного співробітництва щодо подолання певного психологічного дискомфорту, який виник у населення прикордонних регіонів обох країн після розпаду СРСР і появи нових кордонів там, де їх не було раніше;

4) необхідність координації та об'єднання зусиль при розв'язанні проблем транскордонного характеру, що потребує налагодження не лише економічних та соціальних відносин, а, насамперед, відносин між відповідними рівнями органів влади.

Зазначені чинники мають за основу не лише позитивні, але й негативні характеристики співіснування двох сусідів:

- державна політика не приділяє достатньої уваги питанням регіонального розвитку;
- інституційне і нормативне забезпечення транскордонного співробітництва є недосконалим як на регіональному, так і на національному рівні;

- розвиток транскордонного співробітництва відбувається нестабільно, до цього процесу зацікавлені сторони залучаються епізодично (несистемні акції інформування населення, представників бізнесу та “третього сектора”); низька інтенсивність та погана налагодженість механізмів їхнього залучення).

Адже практика доводить, що транскордонні контакти налагоджуються, насамперед, між приватними особами, суб'єктами господарювання прикордонних територій, громадськими організаціями, освітніми установами і лише згодом – між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування.

Проте аналіз інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва в Сумській області показує, що не в усіх вищих навчальних закладах (ВНЗ) та навчальних закладах інших рівнів у рамках курсу економічних дисциплін, географії (для шкіл) викладається курс із питань євроінтеграції чи зачіпаються теоретичні основи транскордонної співпраці. Суб'єкти економічної діяльності, які зайняті в зовнішньоекономічній діяльності з контрагентами з Російської Федерації, не володіють достатньою інформацією та, більше того, не мають джерел отримання достовірної, доступної та повної інформації. Інформація, яку подано на сайті Сумської обласної державної адміністрації, власне, як і на сайтах інших областей, є недостатньою і подається переважно українською мовою, що утруднює її використання закордонними контрагентами.

Окремою перешкодою ефективній розбудові транскордонного співробітництва вважаємо “особливе” ставлення органів влади до цього процесу. Спостереження та вивчення думок представників регіональних структур показують наявність:

- звуження ролі транскордонного співробітництва до розуміння його лише як інструмента підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності;
- ставлення до необхідності розвитку транскордонного співробітництва як до тимчасового явища, навіяного політичними змінами;
- потреби в теоретичній, методичній та практичній підготовці до координувальної функції щодо транскордонного співробітництва (наприклад, неналагодженими є механізми залучення інших зацікавлених сторін);
- брак необхідного ступеня підтримки на національному рівні тих ініціатив, що виникають у регіонах (найголовнішою перешкодою стала неналагодженість процедури узгодження тексту транскордонної угоди відповідними органами центральної виконавчої влади).

З метою усунення головного, на нашу думку, гальма на шляху до більш ефективного функціонування єврорегіону “Ярославна”, як найвищої форми транскордонної співпраці, пропонуємо створити певне утворення (центр, агентство чи неприбуткову організацію), яке б узяло на себе функції з підвищення іміджу, а отже, й інвестиційної привабливості регіону, посилюючи сприяння економічним та соціально-культурним зв’язкам між сусідніми областями, розвитку туризму, акумулюванню та поширенню інформації щодо єврорегіону та транскордонного співробітництва, співпраці з регіональними та місцевими органами влади, громадськими організаціями, освітніми закладами в питаннях розвитку транскордонного співробітництва тощо.

Таке утворення може мати неприбутковий характер, як показує досвід західних областей (наприклад, Агентство регіонального розвитку транскордонного співробітництва “Закарпаття”). Головною особливістю функціонування, скажімо, такого центру (агентства, неприбуткової організації) ми бачимо його спроможність брати активну участь у розробленні та координації програм і заходів із питань транскордонного співробітництва, а також регіонального розвитку у сфері політики, економіки, туризму, соціально-культурних питань у рамках єврорегіону.

Іншим варіантом вирішення проблеми незадовільного інформаційно-інституційного забезпечення розвитку транскордонної співпраці в рамках єврорегіону “Ярославна” може стати створення з цією метою методичного центру (аналогу Інституту транскордонного співробітництва та європейської інтеграції у Львові). Центр може охопити своєю діяльністю питання опрацювання і впровадження відповідних організаційних методів, інструментів, принципів, процедур, структур і правового регулювання співпраці. Він може бути створеним на базі одного з ВНЗ, що забезпечить відповідне фахове та методичне забезпечення.

Узаємодія з відповідними структурними підрозділами регіональних і місцевих органів влади охоплюватиме: навчальні курси з підвищення кваліфікації для спеціалістів із питань євроінтеграції та транскордонного співробітництва; методичні рекомендації та практичну допомогу фахівців центру щодо введення відповідних курсів або предметів у навчальних закладах міста та області; акумуляцію, публікацію та поширення інформації про функціонування єврорегіону “Ярославна” та досвіду інших єврорегіонів тощо.

Тобто методичний центр взаємодітиме з науковими установами та вузами, а також на практиці тісно кооперуватиметься з центральними та регіональними органами влади, суб'єктами господарювання, громадськими організаціями та іншими структурами. У рамках центру можуть утворюватися робочі групи для опрацювання конкретних проблем.

Як неприбуткові утворення типу агентства, центру чи організації, так і методичний центр із розвитку транскордонного співробітництва можуть бути залучені до одного з найважливіших практичних завдань щодо моніторингу транскордонних проблем та пошуку шляхів їхнього вирішення, можливо, до транскордонної статистики.

Як висновок можемо зазначити, що існують вагомі історичні, географічні, соціальні та економічні передумови розвитку транскордонного співробітництва між Сумською та Курською областями. Це створює серйозне і плідотворне підґрунтя для перспектив довгострокової співпраці цих територій у рамках євро регіону “Ярославна”. Проте для ефективної співпраці з нашим східним сусідом необхідні не лише теоретичні та методологічні наукові обґрунтування, а і зміни в механізмах, підходах, навіть у розумінні ролі регіональних органів влади щодо їхньої участі в розвитку транскордонного співробітництва. Одним зі шляхів вирішення проблеми недостатнього інформаційно-інституційного забезпечення транскордонної співпраці в рамках євро регіону “Ярославна” може стати створення відповідного утворення, що візьме на себе певні функції та повноваження з усунення перешкод на шляху розбудови транскордонної співпраці з Російською Федерацією. Відтак, предметами подальших наукових розробок мають стати питання інформаційного, інституційного, методологічного та кадрового забезпечення транскордонного співробітництва на східному кордоні України.

Література:

1. *Головко В.* Не тільки клубок проблем, але й простір можливостей / *В. Головко // Політика і час. – 2002. – № 10. – С. 66 – 74.*

Надійшла до редколегії 25.09.2008